

B Ekonomický cyklus

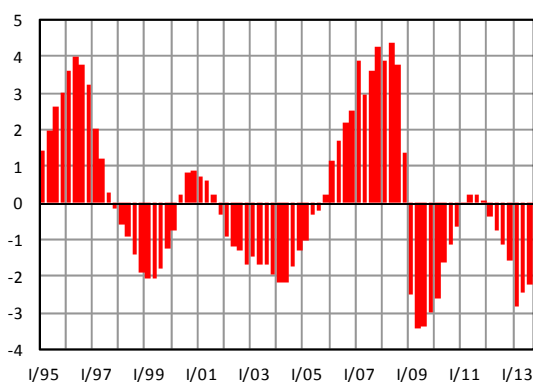
B.1 Pozice v rámci ekonomického cyklu

Potenciální produkt, specifikovaný na základě výpočtu Cobb-Douglasovou produkční funkcí, udává úroveň HDP při průměrném využití výrobních faktorů. Růst potenciálního produktu vyjadřuje možnosti dlouhodobě udržitelného růstu ekonomiky bez vzniku nerovnováh. Lze ho rozložit na příspěvky pracovní síly, zásoby kapitálu a souhrnné produktivity výrobních faktorů. Produkční mezera identifikuje pozici ekonomiky v cyklu a vyjadřuje vztah mezi HDP a potenciálním produktem. Koncept potenciálního produktu a produkční mezery je používán pro analýzu ekonomického cyklu a pro výpočty strukturální bilance veřejných rozpočtů.

V současných podmínkách rozkolísanosti ekonomického výkonu je velmi obtížné oddělit vliv prohloubení záporné produkční mezery od zpomalení růstu potenciálního produktu. Propočty vykazují jednak nestabilitu v čase a rovněž velký rozptyl výsledků v závislosti na drobných nuancích použité metody. Proto je nutné k nim přistupovat se značnou obezřetností.

Graf B.1.1: Produkční mezera

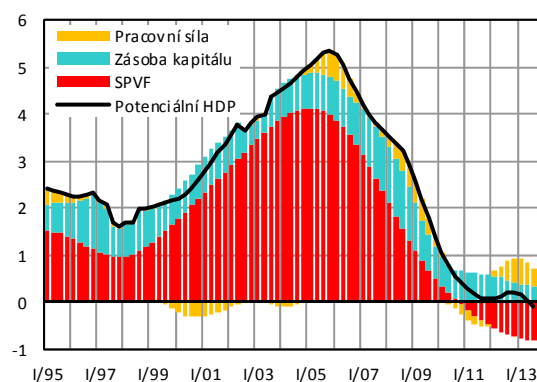
v % potenciálního produktu

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.2: Tempo růstu potenciálního produktu

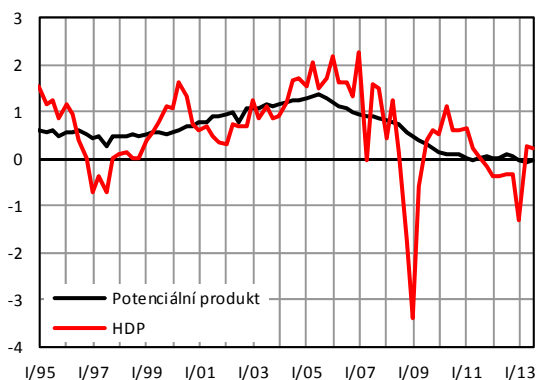
v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.3: Potenciální produkt a HDP

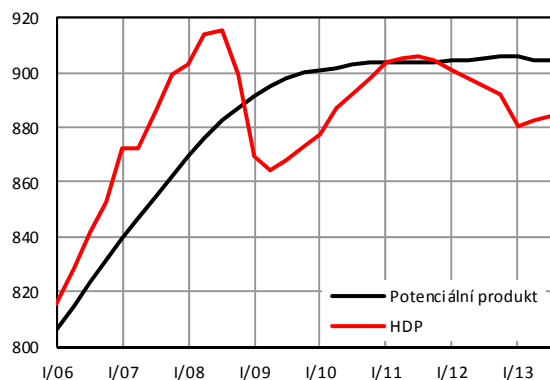
mezičtvrtletní růst v %

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.4: Úroveň potenciálního produktu a HDP

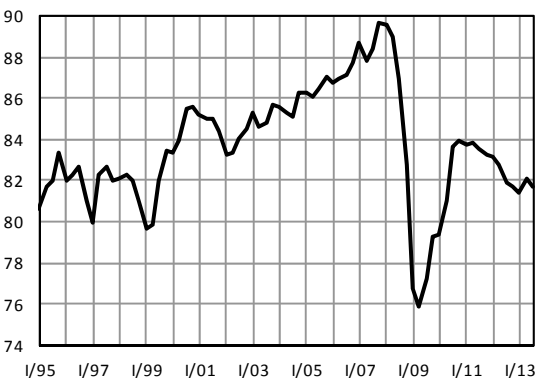
v mld. Kč, stále ceny roku 2005

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.5: Využití výrobních kapacit v průmyslu

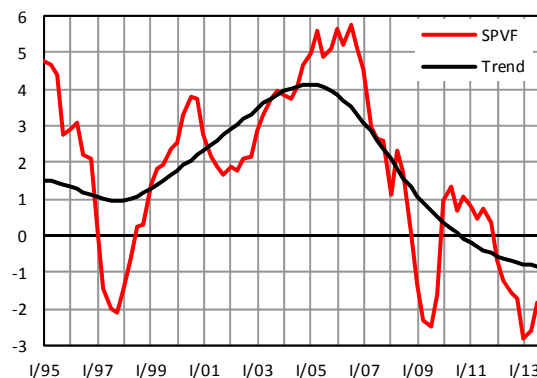
v %

Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.1.6: Souhrnná produktivita výrobních faktorů

meziroční růst v %

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Tabulka B.1.1: Produkční mezera a potenciální produkt

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 Q1–3
Produkční mezera	%	-1,8	-0,3	1,9	3,7	3,3	-3,1	-1,5	0,1	-1,0	-2,5
Potenciální produkt	růst v %	4,7	5,2	4,9	3,9	3,3	2,0	0,7	0,1	0,1	0,0
Příspěvky:											
– Trend SPVF	p.b.	4,0	4,1	3,6	2,7	1,7	0,8	0,1	-0,3	-0,7	-0,8
– Zásoba kapitálu	p.b.	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2	0,8	0,6	0,6	0,5	0,4
– Míra participace	p.b.	-0,2	0,2	0,2	-0,2	0,0	0,3	0,2	0,3	0,8	1,0
– Demografie ¹⁾	p.b.	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,1	-0,2	-0,4	-0,5	-0,5

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

¹⁾ Příspěvek růstu počtu obyvatel v produktivním věku (15–64 let)

Nedávná recese, která trvala od 4. čtvrtletí 2011 do 1. čtvrtletí 2013, znovu zavedla českou ekonomiku do hluboké záporné **produkční mezery**. Ta se na konci recese prohloubila na –2,8 %. Následná dvě čtvrtletí pomalého oživení vedla k jejímu zmírnění na –2,2 % ve 3. čtvrtletí 2013. Využití ekonomického potenciálu tak bylo srovnatelně nízké jako v průběhu tzv. velké recese z přelomu let 2008 a 2009. Záporná produkční mezera se v současnosti v ekonomice projevuje rekordní registrovanou nezaměstnaností, nízkým využitím kapacit a pomalým růstem cen a mezd.

Dlouhé období recesí či nevýrazného ekonomického růstu způsobilo, že se růst **potenciálního produktu** podle výsledků našich propočtů víceméně zastavil. Domníváme se však, že tyto odhady podhodnocují skutečnost.

Nejvíce zasaženou složkou potenciálního produktu je **souhrnná produktivita výrobních faktorů**, která byla ve 3. čtvrtletí 2013 o 4,5 % nižší než na vrcholu cyklu ve 3. čtvrtletí 2008. Trendová složka SPVF, odvozená pomocí Hodrickova-Prescottova filtru, klesá již od počátku roku 2010, což se projevuje v citelném záporném příspěvku SPVF k růstu potenciálního produktu. Určitou roli zde hraje i fakt, že výrobní faktor práce vstupuje do výpočtu počtem zaměstnaných osob a nikoli počtem odpracovaných hodin.

Dlouhodobý propad tvorby hrubého fixního kapitálu, který trvá již od roku 2008, vedl ke snížení příspěvku **zásoby kapitálu** z 1,2 p. b. v roce 2008 na 0,3 p. b. ve 3. čtvrtletí 2013.

Nabídka práce je ovlivněna snižováním počtu obyvatel v produktivním věku, které vyplývá z procesu stárnutí populace a z nulového salda migrace (viz kapitola A.5). Ve 3. čtvrtletí 2013 zpomaloval demografický vývoj růst potenciálního produktu o 0,6 p. b.

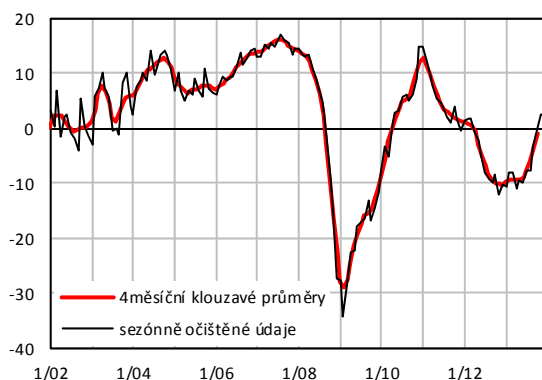
Velikost pracovní síly však v těchto podmínkách nejen že neklesá, ale naopak poměrně dynamicky narůstá; ve 3. čtvrtletí 2013 o 0,9 % meziročně. Negativní dopad poklesu počtu obyvatel v produktivním věku na nabídku práce je tak více než vykompenzován zvyšováním **míry participace** (poměr pracovní síly k počtu obyvatel ve věku 15–64 let).

Projevují se zde nejen efekty v rámci věkové struktury pracovní síly, kdy se zvyšují strukturální podíly věkových skupin s vysokou či narůstající participací, ale i zvýšená motivace k práci v nelehkých ekonomických podmínkách podpořená prodlužováním věku odchodu do důchodu. Míra participace tak s příspěvkem 0,9 p. b. ve 3. čtvrtletí 2013 zůstávala nejvýraznějším faktorem růstu potenciálního produktu.

B.2 Konjunkturální indikátory

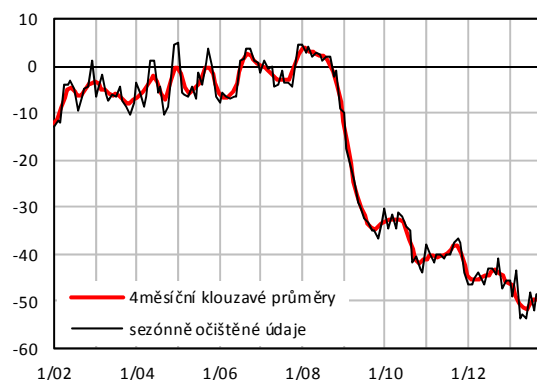
Konjunkturální ukazatele vyjadřují názory respondentů na současnou situaci a vývoj v blízké budoucnosti a slouží k identifikaci možných bodů obratu ekonomického cyklu v předstihu. Hlavní výhoda spočívá v rychlé dostupnosti výsledků, do kterých se promítá široký okruh vlivů formujících očekávání ekonomických subjektů.¹

Graf B.2.1: Indikátor důvěry v průmyslu

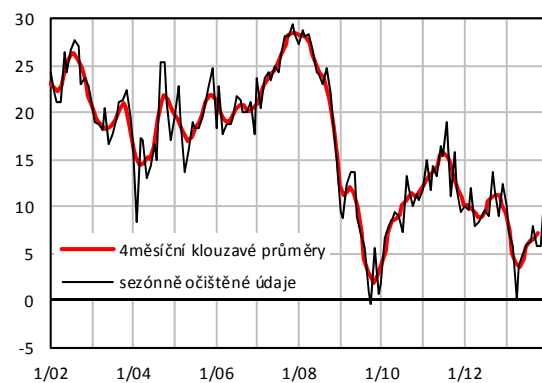
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.2: Indikátor důvěry ve stavebnictví

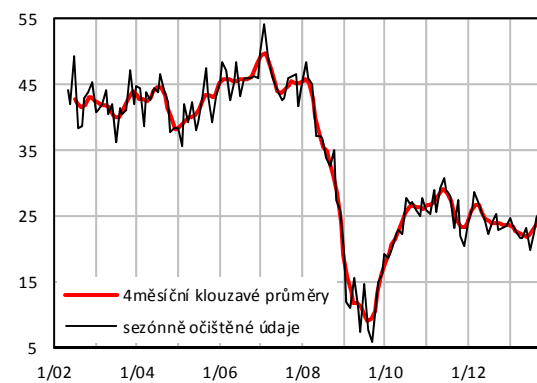
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.3: Indikátor důvěry v obchodě

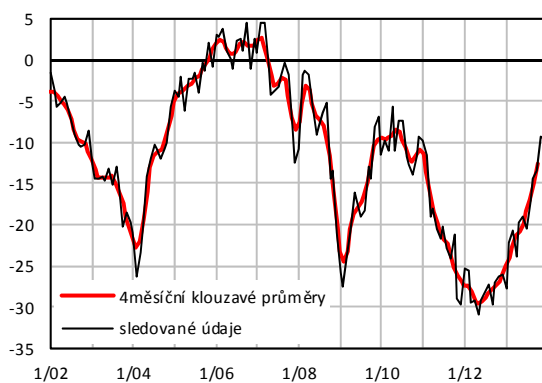
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.4: Indikátor důvěry ve vybraných službách

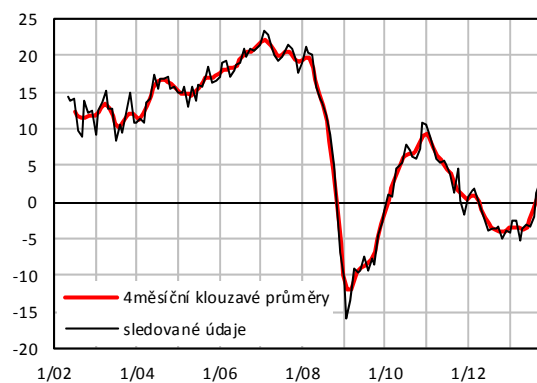
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.5: Indikátor důvěry spotřebitelů

Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.6: Souhrnný indikátor důvěry

Zdroj dat: ČSÚ

¹ Pro metodiku konjunkturálních průzkumů viz ČSÚ: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/konjunkturalni_pruzkum.

Souhrnný indikátor důvěry a indikátory důvěry za průmysl, obchod a vybrané služby ve 4. čtvrtletí 2013 ve srovnání s předchozím čtvrtletím vzrostly. Naznačují tak možné zlepšení ekonomické situace v ČR.

V přesvědčivém růstu pokračoval i indikátor důvěry spotřebitelů, kde ale na rozdíl od indikátoru důvěry v průmyslu stále ještě převažovaly záporné odpovědi respondentů. Naproti tomu indikátor důvěry ve stavebnictví vykázal v daném období další mírný pokles své hodnoty.

Dále je popsán vztah mezi vývojem indikátorů důvěry a měsíčními statistikami ČSÚ za odvětví průmyslu, stavebnictví, obchodu a služeb (nejnovější data, která byla při uzávěrci predikce k dispozici, byla za listopad 2013).

Pozitivní vývoj indikátoru důvěry v průmyslu je kvalitativně v souladu s vývojem sezónně očištěného indexu průmyslové produkce, který jak za celý průmysl tak i pouze za zpracovatelský průmysl začal meziročně růst v srpnu 2013.

Stejně tak je možné pozorovat vztah mezi poklesem indikátoru důvěry ve stavebnictví a poklesem indexu stavebních prací, který meziročně snižoval svou hodnotu ve všech měsících od ledna do listopadu 2013. V souhrnu za toto období klesl index stavebních prací jak u pozemních tak v případě inženýrských staveb.

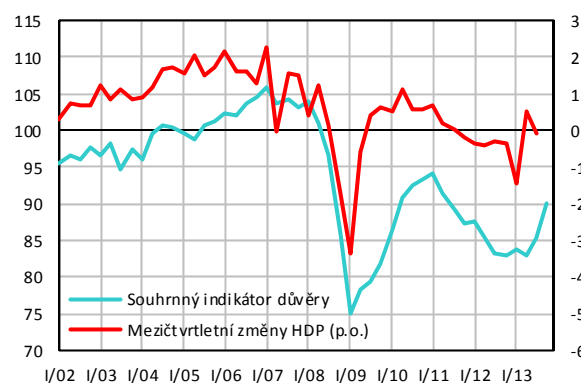
Za zvažovaných 11 měsíců roku 2013 došlo k meziročnímu růstu tržeb v maloobchodu ve stálých cenách, a to zejména díky vývoji v oddílu Obchod, opravy a údržba motorových vozidel. Přesto lze i bez těchto složek celkového maloobchodu za uvedené období pozorovat drobný přírůstek. To je v souladu se zlepšením hodnoty indikátoru důvěry v obchodu.

Mírné zlepšení indikátoru důvěry ve službách není podpořeno vývojem tržeb v odvětví služeb ve stálých cenách, které od ledna do listopadu 2013 meziročně poklesly. Přesvědčivou výjimku představují pouze služby spojené s dopravou a skladováním.

Ačkoliv vztah mezi hodnotami souhrnného indikátoru důvěry a mezičtvrtletními změnami reálného HDP není příliš těsný (bez zpoždění dosahuje vzájemná korelace cca 60 %), umožňuje alespoň využít existující publikační předstih souhrnného indikátoru před čtvrtletními národními účty. V grafu B.2.7 proto uvádíme pouze kvalitativní grafické zhodnocení. Je zřejmé, že pro 4. čtvrtletí 2013 souhrnný indikátor důvěry signalizoval mezičtvrtletní růst HDP.

Graf B.2.7: Souhrnný indikátor důvěry a mezičtvrtletní růst HDP

průměr 2005 = 100 (levá osa), růst HDP v % (pravá osa)

Zdroj dat: ČSÚ

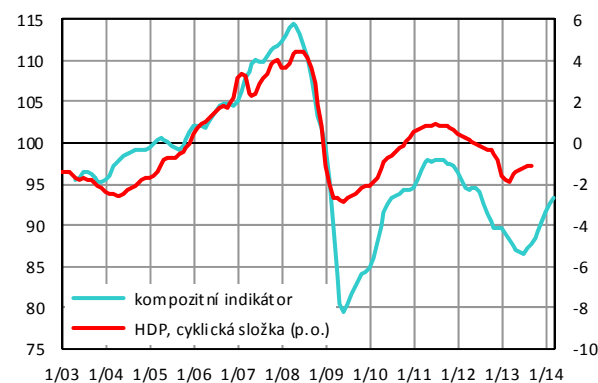
Pro 3. čtvrtletí 2013 kompozitní předstihový indikátor signalizoval víceméně stagnaci relativní cyklické složky HDP a nepatrný mezičtvrtletní pokles HDP. Relativní cyklická složka HDP na bázi Hodrickova-Prescottova filtru sice zhruba stagnovala, HDP ale podle dat ČSÚ z ledna 2014 mezičtvrtletně velmi mírně vzrostl.

Indikátor pro 4. čtvrtletí 2013 a pro 1. čtvrtletí 2014 signalizuje uzavírání záporné produkční mezery. Vzhledem k tomu, že dynamiku trendu lze v krátkém období pokládat za konstantní, je tento signál konzistentní s mezičtvrtletním růstem HDP. Pokud jde o 4. čtvrtletí 2013, podává kompozitní indikátor kvalitativně shodnou informaci jako souhrnný indikátor důvěry.

Graf B.2.8: Kompozitní předstihový indikátor

průměr roku 2005 = 100 (levá osa), v % HDP (pravá osa)

synchronizováno s cyklickou složkou HDP zjištěnou na základě statistických metod (vyhlazeno Hodrickovým-Prescottovým filtrem)

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty